

Uitspraak

vonnis
RECHTBANK UTRECHT

Sector handels- en familierecht

zaaknummer / rolnummer: 202784 / HA ZA 05-2186

Vonnis van 13 mei 2009

in de zaak van

1. de stichting
KOERSPLANDEWEGKWIJT,
gevestigd te Eindhoven,
2. [eiser sub 2],
wonende te [woonplaats],
3. [eiser sub 3],
wonende te [woonplaats],
4. [eiseres sub 4],
wonende te [woonplaats],
eisers,
advocaat mr. E. Lutjens,

tegen

de naamloze vennootschap
AEGON SPAARKAS N.V.,
(voorheen Spaarbeleg Kas N.V.)
gevestigd te 's-Gravenhage,
(voorheen gevestigd te Nieuwegein)
gedaagde,
advocaat mr. W.H. van Baren.

Eisers zullen hierna gezamenlijk Koersplandewegkwijt c.s. genoemd worden. Eisers 2 tot en met 4 zullen respectievelijk [eiser sub 2], [eiser sub 3] en [eiseres sub 4] worden genoemd, terwijl gedaagde opnieuw met Spaarbeleg wordt aangeduid.

1. De procedure

1.1. Het verdere verloop van de procedure blijkt uit:

- het tussenvonnis van 6 augustus 2008
- de akte bewijslevering van 3 september 2008 aan de zijde van Spaarbeleg
- de antwoordakte bewijslevering van 1 oktober 2008 aan de zijde van Koersplandewegkwijt c.s.
- het proces-verbaal van getuigenverhoor van 3 december 2008
- het proces-verbaal van de voortzetting getuigenverhoor van 7 januari 2009
- de conclusie na getuigenverhoor aan de zijde van Spaarbeleg van 4 maart 2009

- de antwoordconclusie na getuigenverhoor aan de zijde van Koersplandewegkwijt c.s. van 1 april 2009.

1.2. Ten slotte is opnieuw vonnis bepaald.

2. Het geschil

2.1. Omwille van de leesbaarheid van onderhavig vonnis herhaalt de rechtbank de vordering van Koersplandewegkwijt c.s.

2.2. Koersplandewegkwijt c.s. vordert na eiswijziging, samengevat, dat de rechtbank bij vonnis uitvoerbaar bij voorraad:

1. voor recht verklaart dat Spaarbeleg ten opzichte van de personen voor wiens belangen Stichting Koersplandewegkwijt blijkens haar statuten opkomt ten onrechte bij de uitvoering van de Koersplanovereenkomst een overlijdensrisicopremie op de inleg in mindering heeft gebracht voor de jaren 1989 en 1990 omdat geen wilsovereenstemming heeft bestaan over het in rekening brengen van een premie overlijdensrisicoverzekering en voor de jaren vanaf 1991 een overlijdensrisicopremie op de inleg in mindering heeft gebracht zonder dat wilsovereenstemming bestond over de hoogte van de premie;
2. voor recht verklaart dat de poliswaarde van de Koersplanovereenkomst met terugwerkende kracht vanaf de aanvang van de overeenkomst herberekend moet worden door de premie voor de jaren 1989 en 1990 met terugwerkende kracht op "0" vast te stellen en voor de jaren vanaf 1991 op een nader door de rechtbank naar redelijkheid en billijkheid vast te stellen percentage overeenkomstig de in de akte van 15 augustus 2007 genoemde uitgangspunten; dat wil zeggen primair overeenkomstig de werkelijke kostprijs voor een overlijdensrisicodekking met inachtneming van de in de akte genoemde uitgangspunten, subsidiair op een ander door de rechtbank in redelijkheid en billijkheid vast te stellen percentage;
3. Spaarbeleg veroordeelt de Koersplanovereenkomst na te komen met terugwerkende kracht overeenkomstig de onder 2) geformuleerde verklaring voor recht;
4. voor recht verklaart dat Spaarbeleg zich schuldig heeft gemaakt aan misleiding door bij de maatmanberekeningen te verzwijgen dat de in te houden overlijdensrisicopremie (substantieel) hoger kon zijn dan waarvan bij de maatmanberekening is uitgegaan, alsmede te verzwijgen dat dit van invloed was op de hoogte van het te behalen rendement voor zover de herberekening als bedoeld in de onder 1-3 geformuleerde vorderingen als uitkomst kent dat de overlijdensrisicopremie op een hoger bedrag wordt bepaald dan de premie waarvan de maatmanberekeningen voor de betrokken deelnemer is uitgegaan;
5. Spaarbeleg veroordeelt in de buitengerechtelijke kosten ten bedrage van € 12.163,98, vermeerderd met de wettelijke rente;
6. Spaarbeleg veroordeelt in de kosten van deze procedure.

2.3. De rechtbank constateert dat de aanvankelijk ingestelde individuele vorderingen van [eiser sub 2], [eiser sub 3] en [eiseres sub 4] na de eiswijziging zijn komen te vervallen.

3. De verdere beoordeling

3.1. De rechtbank heeft in het tussenvonnis van 6 juni 2007 partijen in de gelegenheid gesteld zich nader uit te laten over, sterk samengevat, de volgende punten:

- a) de aanwezigheid van een contractuele grondslag voor het inhouden van de premie voor een overlijdensrisicoverzekering voor de jaren 1989 en 1990;

- b) de consequenties van het ontbreken van wilsovereenstemming over de hoogte van de premie van een overlijdensrisicoverzekering;
- c) de toe te passen uitgangspunten voor de vaststelling van de hoogte van de premie van een overlijdensrisicoverzekering;
- d) de effecten van de reeds doorgevoerde productaanpassing dan wel van een eventuele premievaststelling door de rechtbank op de negatieve gevolgen van de misleiding.

3.2. Nadat partijen hierover aktes hadden genomen heeft de rechtbank in het tussenvonnissen van 20 februari 2008 een comparitie van partijen gelast, waarbij de rechtbank met name nader geïnformeerd wilde worden over de hiervoor genoemde punten c) en d). Na de op 8 april 2008 gehouden comparitie heeft de rechtbank het tussenvonnissen van 6 augustus 2008 gewezen, waarbij Spaarbeleg is toegelaten tot het leveren van bewijs in verband met punt d). Voorts heeft de rechtbank geoordeeld haar eindoordeel inzake punt c) aan te houden totdat de bewijsvoering in verband met punt d) is afgerond. Dit laatste is thans het geval. Partijen hebben in het kader van de bewijslevering de rechtbank verzocht om eerst aktes bewijslevering te kunnen nemen en daarna pas getuigen te horen, hetgeen door de rechtbank is toegestaan. Na de aktewisseling heeft Spaarbeleg vervolgens twee getuigen doen horen, te weten de heer [X], actuaaris bij Aegon, en de heer [Y] (hierna: [Y]), manager special operations bij Aegon. Koersplandewegkwijt c.s. heeft afgezien van tegenverhoor. Vervolgens zijn door partijen nog conclusies na getuigenverhoor genomen. De rechtbank zal thans overgaan tot de verdere beoordeling van de vorderingen van Koersplandewegkwijt c.s. De rechtbank blijft bij haar eerdere tussenvonnissen en bouwt daar uitdrukkelijk op voort.

Vordering 1: verklaring voor recht inzake wilsovereenstemming inhouding premie en hoogte premie

Wilsovereenstemming inhouding premie

3.3. Op grond van de destijds overgelegde stukken heeft de rechtbank in het tussenvonnissen van 6 juni 2007, samengevat, geoordeeld dat de Algemene Voorwaarden 1989 en 1990 geen contractuele grondslag boden voor het inhouden van een overlijdensrisicopremie op de inleg. Echter, de rechtbank constateerde ook dat in het geval van [eiseres sub 4], op wier overeenkomst de Algemene Voorwaarden 1990 van toepassing waren, het bij haar gehanteerde inschrijfformulier wel een dergelijke contractuele grondslag bood. De rechtbank heeft geconstateerd dat Koersplandewegkwijt c.s. ten onrechte na het tussenvonnissen van 6 juni 2007 ervan uit is gegaan dat de rechtbank tot een eindoordeel was gekomen ten aanzien van de jaren 1989 en 1990 over het ontbreken van een contractuele grondslag voor het inhouden van een overlijdensrisicopremie. Uit met name r.o. 5.32 en 5.35 van dat tussenvonnissen blijkt, dat de rechtbank in beginsel uitging van het ontbreken van een contractuele grondslag voor de premie op grond van de Algemene Voorwaarden voor de jaren 1989 en 1990, maar juist door de situatie ten aanzien van [eiseres sub 4], waarbij het inschrijfformulier wel deze grondslag bood, nader geïnformeerd wilde worden (zie r.o. 3.1 onder a)). De rechtbank heeft hierover derhalve nog geen eindoordeel geveld.

3.4. Bij akte na tussenvonnissen van 6 juni 2007 heeft Spaarbeleg tientallen inschrijfformulieren overgelegd die vergelijkbaar zijn met het inschrijfformulier dat door [eiseres sub 4] is gebruikt. Deze inschrijfformulieren hebben niet alleen betrekking op het jaar 1990 maar ook op 1989. Koersplandewegkwijt c.s. heeft erkend dat niet alleen bij [eiseres sub 4] een vergelijkbaar ingevuld inschrijfformulier is gebruikt, maar acht dit aantal verwaarloosbaar klein. De rechtbank begrijpt uit deze stelling dat dit volgens Koersplandewegkwijt c.s. niet aan het uitspreken van een verklaring voor recht in de weg hoeft te staan. Dit laatste is onjuist.

Er kan immers geen verklaring voor recht worden uitgesproken dat in de jaren 1989 als 1990 er geen wilsovereenstemming heeft bestaan over het inhouden van een premie voor een overlijdensrisicoverzekering, nu vast is komen te staan dat in beide jaren er verschillende deelnemers zijn, waaronder [eiseres sub 4], waarbij er wel een contractuele grondslag voor het inhouden van een premie bestond. Dit onderdeel van de vordering wordt derhalve afgewezen.

Wilsovereenstemming hoogte premie

3.5. De eerste vordering van Koersplandewegkwijt c.s. ziet ook op een verklaring voor recht dat voor de jaren vanaf 1991 een premie voor een overlijdensrisicoverzekering op de inleg in mindering is gebracht zonder dat wilsovereenstemming bestond over de hoogte van de premie. De rechtbank is in rechtsoverweging 5.37 van het tussenvonnis van 6 juni 2007 tot het eindoordeel gekomen dat ten aanzien van de Koersplanovereenkomsten waarop de Algemene Voorwaarden 1991-1998 van toepassing waren, er wel een contractuele grondslag bestond voor het inhouden van een overlijdensrisicopremie, maar er geen wilsovereenstemming bestond over de hoogte daarvan. De eiswijziging ten aanzien van de eerste vordering maakt voor dit oordeel als zodanig geen verschil. Dit betekent dat dit onderdeel van de gevorderde verklaring voor recht wordt toegewezen. Toewijzing voor de jaren 1989 en 1990 kan niet plaatsvinden nu dit niet is gevorderd.

Vordering 2: Verklaring voor recht inzake herberekening poliswaarde in verband met vast te stellen percentage premiehoogte

3.6. De rechtbank heeft in haar tussenvonnis van 6 juni 2007 partijen de gelegenheid geboden om zich nader uit te laten over de consequenties van het ontbreken van wilsovereenstemming over de hoogte van de premie van een overlijdensrisicoverzekering (zie r.o. 3.1 onder b)). In het tussenvonnis van 6 augustus 2008 heeft de rechtbank geconstateerd dat beide partijen in hun respectievelijke aktes hun voorkeur hebben uitgesproken voor aanvulling door de rechtbank van de overeenkomst in die zin dat de rechtbank de hoogte van de premie vaststelt. Tevens heeft de rechtbank geconstateerd dat partijen op essentiële punten van mening verschillen over de toe te passen uitgangspunten voor de vaststelling van de hoogte van de premie van een overlijdensrisicoverzekering (zie r.o. 3.1 onder c)). Tevens heeft de rechtbank in het tussenvonnis van 6 augustus 2008 geoordeeld dat er een grote verwevenheid bestaat tussen de factoren die relevant zijn voor de eindbeoordeling ten aanzien van de hoogte van de overlijdensrisicopremie en voor de eindbeoordeling ten aanzien van de effecten van de reeds doorgevoerde productaanpassing dan wel van een eventuele premievaststelling door de rechtbank op de negatieve gevolgen van de misleiding (gewijzigde vierde vordering). Om die reden heeft de rechtbank elke verdere beslissing over de hoogte van de premie aangehouden.

3.7. In het tussenvonnis van 6 augustus 2008 (r.o. 3.11) heeft de rechtbank Spaarbeleg toegelaten bewijs te leveren in verband met de door haar bij akte na tussenvonnis van 6 juni 2007 overgelegde analyse van de effecten van de verschillende in rekening gebrachte overlijdensrisicopremies op de in de brochures getoonde nettorendementen in relatie tot de vordering van Koersplandewegkwijt c.s. inzake misleiding. In dat kader heeft de rechtbank aangegeven dat Spaarbeleg nader haar stelling diende te onderbouwen over, sterk samengevat, de invloed van de kostenfactoren in kennelijke samenhang gezien met de premie op de in de brochures getoonde rendementen. In het kader van die bewijsvoering (zie r.o. 3.1 onder d) en 3.2) hebben partijen nader en uitvoerig over de kostenfactoren in verband met de premievaststelling gedebatteerd.

3.8. Aantekening dient gemaakt te worden van het feit dat partijen nadat de bewijsopdracht was verstrekt, hun stellingen mede hebben laten bepalen door de Aanbeveling d.d. 4 maart 2008 (hierna: de Aanbeveling) van de Ombudsman Financiële Dienstverlening (hierna: de Ombudsman) en het rapport Feitenonderzoek Beleggingsverzekeringen d.d. 9 oktober 2008, in opdracht van het ministerie van Financiën uitgevoerd door de Autoriteit Financiële Markten (AFM) in samenwerking met MoneyView (hierna: het AFM-rapport). De Aanbeveling is eerst verschenen nadat partijen hun aktes na het tussenvonnis van 6 juni 2007 hadden genomen. De Aanbeveling is eerst ter voorbereiding van de op 8 april 2008 gehouden comparitie in het geding gebracht. Partijen hebben weliswaar tijdens de comparitie enige in het proces-verbaal opgenomen verklaringen hierover gewisseld, maar een inhoudelijk debat tussen partijen hierover heeft pas plaatsgevonden nadat de bewijsopdracht in het tussenvonnis van 6 augustus 2008 was gegeven. Het AFM-rapport is op 9 oktober 2008 verschenen, dus nadat partijen hun aktes in het kader van de bewijslevering al hadden genomen. Het AFM-rapport is tijdens de getuigenverhoren aan de orde gekomen en in de conclusies na getuigenverhoor in dat kader nog verder door partijen toegelicht. De rechtbank constateert dat beide partijen een belangrijke rol toekennen aan de Aanbeveling. Spaarbeleg kent daarnaast ook aan het AFM-rapport een belangrijke rol toe.

Aanbeveling

3.9. De rechtbank stelt vast dat beide partijen punt 7 van de Aanbeveling aanvaardbaar achten om als uitgangspunt te dienen voor het vaststellen van een premie voor een overlijdensrisicoverzekering in relatie tot de Koersplanovereenkomst. Punt 7 van de Aanbeveling luidt:

"Voor de premie van de overlijdensrisicodekking geldt dat deze niet hoger hoort te zijn dan bij dezelfde verzekeraar voor een vergelijkbaar risico bij een zelfstandige risicoverzekering in rekening wordt gebracht op het moment van afsluiten van die verzekering, derhalve zulks zonder daar bovenop oneigenlijke opslagen in rekening te brengen."

3.10. Spaarbeleg heeft erop gewezen dat de structuur van het Koersplan met zich brengt dat een deel van de marge van Spaarbeleg in de premie van de overlijdensrisicoverzekering is opgenomen. Spaarbeleg stelt in dit verband dat de strekking van punt 7 van de Aanbeveling is dat de Ombudsman in het kader van zijn advies over redelijke kostenniveaus van beleggingsverzekeringen vast moet leggen dat niet een deel van de "kosten" wordt "verstopt" in een "duurdere" overlijdensrisicoverzekering. Het gaat, volgens Spaarbeleg, in de visie van de Ombudsman om een redelijk kostenniveau, ongeacht of dat opgebouwd is uit "oneigenlijke opslagen" en andere kosten, dan wel alleen (hogere) andere kosten.

3.11. Koersplandewegkwijt c.s. bestrijdt deze uitleg van punt 7 van de Aanbeveling door Spaarbeleg. In de Aanbeveling is juist uitgemaakt dat de premie van de overlijdensrisicoverzekering geen deel uitmaakt van het door de Ombudsman genormeerde kostenniveau. Integendeel, aldus Koersplandewegkwijt c.s., in een uitspraak van 10 september 2008 (OBL 08/0125) in een geschil tussen drie consumenten, bijgestaan door de Stichting Verliespolis, en Delta Lloyd Levensverzekering NV, heeft de Ombudsman bevestigd dat premies voor aanvullende dekkingen zoals overlijden geen kosten zijn en niet onder de kostenafslag vallen. Ook verwijst Koersplandewegkwijt c.s. in dit verband naar een brief d.d. 4 juni 2008 van de Ombudsman gericht aan de Besturen en Directies van de Levensverzekeringmaatschappijen waarin onder meer het volgende is opgenomen: "Tevens heb ik aanbevolen de risicopremie te beperken tot hetgeen nodig is voor het gedekte risico en conform is aan de premies voor een separate overlijdensrisicoverzekering met hetzelfde

risico".

Koersplandewegkwijt c.s. betwist in dit verband de stelling van Spaarbeleg dat indien naar de totale kosten van een Koersplan wordt gekeken, de kosten "alleszins redelijk" zijn, nu Spaarbeleg daarmee miskent dat er een onderscheid dient te worden gemaakt tussen de kosten van het product en de hoogte van de premie van de overlijdensrisicoverzekering.

3.12. De rechtbank ziet in het betoog van Spaarbeleg geen aanknopingspunten die de door haar voorgestane uitleg van de Aanbeveling ondersteunen. Door Koersplandewegkwijt c.s. is terecht gewezen op het feit dat in punt 7 van de Aanbeveling louter het uitgangspunt is vastgelegd dat dient te gelden voor de hoogte van de premie van de overlijdensrisicoverzekering. Uit de tekst van de Aanbeveling volgt nadrukkelijk dat deze premie niet als kosten moet worden beschouwd. Punt 6 van de Aanbeveling luidt immers: "De kostenmaximering betreft alle kosten. Premies voor overlijdensrisico, arbeidsongeschiktheid en verzorgingsdekking zijn geen kosten".

De stelling van Spaarbeleg dat de Ombudsman desgevraagd haar interpretatie mondeling heeft bevestigd, is, zonder nadere toelichting, die ontbreekt, onvoldoende. Het had op de weg van Spaarbeleg gelegen om, zeker in het licht van de door Koersplandewegkwijt c.s. aangehaalde uitspraak van de Ombudsman, met welke stelling Spaarbeleg bekend was voordat de getuigenverhoren aanvingen, haar stelling nader te onderbouwen door bijvoorbeeld het oproepen van getuigen die de door haar gegeven interpretatie zouden kunnen bevestigen. Dit heeft Spaarbeleg niet gedaan, zodat de rechtbank aan die stelling voorbij gaat en in het navolgende ervan uit gaat dat de premie van de overlijdensrisicoverzekering niet als kosten van het product kunnen worden beschouwd.

3.13. Dit betekent ook dat de stelling van Spaarbeleg dat de onderlinge verhouding tussen de kosten en de premie niet van belang is omdat dit voor de storting van de beleggingskas niet uitmaakt, irrelevant is. Dit zou alleen het geval zijn indien de kosten en de premie als totale kosten zouden zijn te beschouwen. Nu de premie niet als onderdeel van de kosten wordt gezien heeft dit tot gevolg dat naar mate de premie lager is er een groter deel van de totale inleg voor storting in de beleggingskas beschikbaar is. Dit is, zo blijkt uit de door partijen overgelegde stukken, ook voor sommige deelnemersgroepen het effect geweest van de reeds eerder doorgevoerde productaanpassing uit 2005, waarbij de premie van de overlijdensrisicoverzekering is gemaximeerd.

Premie vergelijking

3.14. Koersplandewegkwijt c.s. heeft in haar antwoordakte bewijslevering haar stelling dat de premie van de overlijdensrisicoverzekering met betrekking tot het Koersplan te hoog is, onderbouwd door in lijn met punt 7 van de Aanbeveling, een vergelijking te maken met een losstaande overlijdensrisicoverzekering van een andere verzekeraar afgesloten in 1993. Uit de overgelegde berekeningen volgt dat bij een looptijd van 15 jaar de andere overlijdensrisicoverzekering een veel hogere dekking zou bieden voor een gelijke premie als die van het Koersplan. Op de einddatum zou de dekking door de andere overlijdensrisicoverzekering bijna drie maal zo hoog zijn als bij Spaarbeleg, gemiddeld is de verzekerde dekking ruim zes maal zo hoog. Ook is door Koersplandewegkwijt c.s. berekend wat een deelnemer bij deze andere – eveneens commerciële - verzekeraar zou moeten betalen indien die verzekeraar de dekking zou aanbieden die het Koersplan geeft. De premie bij de andere verzekeraar zou in dat geval 1,66% bedragen terwijl binnen het Koersplan 11,19% wordt berekend.

Koersplandewegkwijt c.s. wijst erop dat deze verzekeraar kennelijk wel haar kosten kon dekken met de marge die zij op de door haar aangeboden verzekering maakte.

Koersplandewegkwijt c.s. stelt dat verwacht kan worden dat ook deze verzekeraar de door Spaarbeleg genoemde uitgangspunten voor het vaststellen van de premie (provisie, marketingkosten, beleggingskosten, solvabiliteitskosten, vergoeding kapitaalverschaffer en een winstmarge) in die marge heeft verwerkt. Koersplandewegkwijt c.s. komt op grond hiervan tot de conclusie dat de premie die door Spaarbeleg voor het Koersplan in rekening is gebracht een zeer hoge oneigenlijke kostenopslag kende, hetgeen niet in lijn is met de Aanbeveling.

3.15. Daarnaast heeft Koersplandewegkwijt c.s. berekeningen overgelegd waarbij zij aantoont dat de stelling van Spaarbeleg dat het totale kostenniveau van het Koersplan - het verschil tussen de in rekening gebrachte premie overlijdensrisicoverzekering en een kale premie, vermeerderd met de in rekening gebrachte eerste kosten (administratieloon), beheerkosten, aankoop- en verkoopkosten en fondskosten - ongeveer 2,5% bedraagt en daarmee binnen de marges van de Aanbeveling blijft, onjuist is. Volgens de berekeningen van Koersplandewegkwijt c.s. bedragen de totale kosten in veel gevallen namelijk circa 4%. Dit is hoger dan de maximale kostenafslag van 2,5% van het rendement zoals genoemd in de Aanbeveling.

3.16. Koersplandewegkwijt c.s. heeft telkenmale benadrukt dat haar vordering niet gericht is op de kosten van het Koersplan. Hieronder verstaat Koersplandewegkwijt c.s.: administratiekosten, aankoopkosten van de beleggingen, beheerkosten, kosten van het beleggingsfonds en verkoopkosten van de beleggingen. Koersplandewegkwijt c.s. bevestigt dat het totaal van deze kosten binnen de norm van 2,5% uit de Aanbeveling blijft. Koersplandewegkwijt c.s. acht deze kosten redelijk en dit kostenaspect vormt dan ook geen onderdeel van haar vordering. Haar vordering richt zich louter op de hoogte van de premie van de overlijdensrisicoverzekering.

3.17. De rechtbank constateert dat Spaarbeleg de hiervoor genoemde berekeningen (zie r.o. 3.14 en 3.15) van Koersplandewegkwijt c.s. als zodanig niet heeft betwist. Spaarbeleg voert in dit verband slechts aan dat de beschouwingen van Koersplandewegkwijt c.s. over het niveau die bij de overlijdensrisicopremie in rekening wordt gebracht belang missen nu Spaarbeleg zich heeft geconformeerd aan de inmiddels maatschappelijk aanvaarde norm dat het niveau van alle kosten wordt beperkt tot een afslag van 2,45% op het bruto rendement voor polissen met een relatief hogere inleg en maximaal 2,85% voor polissen met een relatief lage inleg. Tot deze kosten behoren alle kosten van een beleggingsverzekering, dus de kosten van het product zelf, de kosten van het onderliggende beleggingsfonds en de eventuele "oneigenlijke" opslag op de overlijdensrisicopremie, aldus Spaarbeleg.

3.18. Spaarbeleg wijst in dit verband naar hetgeen [Y] heeft verklaard over hoe de Aanbeveling in de praktijk met de consumentenorganisaties wordt vormgegeven. Compensatie vindt plaats bij een verschil tussen het werkelijke resultaat van een polis en het resultaat van een fictieve, maar qua looptijd, inleg en leeftijd van de verzekerde vergelijkbare, polis waarbij wordt uitgegaan van een genormeerde bruto risicopremie (een "kale" risicopremie op grond van een nader te bepalen sterftetabel met een opslag van 15-17%) en een kostenafslag van 2,45% dan wel 2,85%. In die zin dat indien de fictieve polis hoger uitkomt dan het werkelijk behaalde resultaat de verzekerde wordt gecompenseerd. Spaarbeleg geeft aan dat over de precieze invulling nog nader overleg plaatsvindt maar dat zij deze norm in ieder geval zal implementeren. Spaarbeleg stelt daarmee zich te conformeren aan de naar aanleiding van de Aanbeveling ontstane maatschappelijke consensus in de markt en verwijst daarbij onder meer naar Delta Lloyd, Nationale Nederlanden en Fortis.

3.19. Spaarbeleg stelt dat de door Koersplandewegkwijt c.s. aangehaalde uitspraak van 10 september 2008 (OBL 08/0125) van de Ombudsman juist is dat de door haar hiervoor geschetste handelwijze ondersteunt. Juist is dat de Ombudsman stelt dat de premie voor de overlijdensrisicoverzekering niet binnen de norm van 2,45%/2,85% meegeteld dient te worden en dat met die premie een premie zonder oneigenlijke kostenopslagen wordt bedoeld, maar dit geldt, volgens Spaarbeleg, allemaal voor de fictieve berekening van de genormeerde polis. Volgens Spaarbeleg betekent dit dat als de Ombudsman zegt dat de premie overlijdensrisicoverzekering niet binnen de norm mag worden meegeteld, alleen een premie zonder oneigenlijke kostenopslagen buiten de norm valt. De resterende premie, voor zover hoger dan de genormeerde premie, valt daardoor in de systematiek van de Aanbeveling wel degelijk binnen de kostennorm. Volgens Spaarbeleg voldoen de door haar in rekening gebrachte overlijdensrisicopremies bij het Koersplan aan deze algemeen maatschappelijk aanvaarde norm. Spaarbeleg acht de in rekening gebrachte premie voor de overlijdensrisicoverzekering, zeker na de productverbetering in 2005, en gezien in samenhang met de overige kosten die bij het Koersplan in rekening worden gebracht alleszins redelijk.

3.20. De rechtbank oordeelt als volgt. Zoals door Koersplandewegkwijt c.s. terecht naar voren is gebracht bevat de Aanbeveling geen beperking dat de daarin opgenomen normstellingen tot een fictieve berekening van een genormeerde polis zouden zijn beperkt. Ook is terecht door Koersplandewegkwijt c.s. naar voren gebracht dat de verklaring van [Y] tot stand is gekomen naar aanleiding van vragen die door de raadsman van Spaarbeleg aan hem zijn gesteld naar aanleiding van het AFM-rapport. Tijdens dit getuigenverhoor heeft [Y] op vragen van de raadsman van Koersplandewegkwijt c.s. bevestigd dat het onderzoek van de AFM betrekking had op de periode 1995-2005 en dat in het AFM-rapport ten aanzien van het Koersplan louter factsheets met als ingangsdatum 1 november 1997 zijn gehanteerd. Tevens heeft [Y] verklaard bekend te zijn met de in 1996 doorgevoerde wijziging van de overlijdensrisicopremie van het Koersplan. Dit heeft volgens [Y] geleid tot een lagere opslag door de gewijzigde premies van de overlijdensrisicoverzekering na 1996.

3.21. De vordering van Koersplandewegkwijt c.s. heeft betrekking op de periode 1989 tot en met 1998 (zie r.o. 5.13 van het tussenvonnis van 6 juni 2007). Koersplandewegkwijt c.s. heeft bovendien reeds in deze procedure gesteld dat volgens haar bestanden in de jaren 1989 tot en met 1995 ongeveer 77% van de Koersplannen waren afgesloten. Het had daarom op de weg van Spaarbeleg gelegen om dit in haar stellingen inzake de door haar gestelde maatschappelijke consensus in relatie tot de vormgeving van de Aanbeveling te betrekken. Dit heeft Spaarbeleg in onvoldoende mate gedaan nu zij vooral de resultaten van het AFM-rapport daarbij betreft, terwijl dit rapport vrijwel geen informatie bevat over de voor deze procedure relevante periode. Daar komt bij dat Spaarbeleg (in het kader van de bewijslevering) geen inzicht heeft gegeven in de inrichting van het product waarvan zij zelf heeft gesteld dat deze inrichting de reden is dat niet geïsoleerd naar de premie kan worden gekeken. De verwijzing naar de factsheets van het Koersplan in het AFM-rapport is daarvoor onvoldoende.

Daar komt bij dat de rechtbank geen inzicht heeft in de producten van andere aanbieders, zodat een enkele verwijzing naar andere verzekeringsmaatschappijen in verband met de door Spaarbeleg gestelde maatschappelijke consensus onvoldoende is. Zoals door Koersplandewegkwijt c.s. terecht is gesteld en ook kenbaar is uit het AFM-rapport, zijn de kenmerken van vergelijkbare producten onderling sterk verschillend.

3.22. Vast staat ook dat de wijzigingen die vanaf 1996 zijn doorgevoerd hebben geleid tot een, door Koersplandewegkwijt c.s. als "zeer fors" geduide, verlaging van de premie van de

overlijdensrisicoverzekering, zodat de periode voor 1996 niet gelijk gesteld kan worden met de periode erna. Het had voor Spaarbeleg een extra aanleiding dienen te zijn om haar stellingen in ieder geval toe te spitsen op de voor deze procedure relevante periode. Dit heeft zij niet gedaan, zodat alleen al om die reden Spaarbeleg niet kan worden gevolgd in haar stelling dat de thans in rekening gebrachte overlijdensrisicopremie als uitgangspunt zou moeten dienen voor het door de rechtbank vast te stellen premieniveau. De rechtbank gaat hierna op dit punt nog nader in.

3.23. Het voorgaande betekent dat de stelling van Spaarbeleg dat de beschouwingen van Koersplandewegkwijt c.s. belang missen omdat Spaarbeleg zich inmiddels zou hebben geconformeerd aan de volgens haar maatschappelijk aanvaarde consensus inzake het kostenniveau niet wordt gehonoreerd. Zo de rechtbank al van oordeel zou zijn dat de door Spaarbeleg gestelde maatschappelijke consensus voor de onderhavige procedure van belang is, dan beperkt Spaarbeleg zich bovendien tot toezeggingen en voornemens tot implementatie van die consensus, hetgeen uiteraard onvoldoende is om het belang van Koersplandewegkwijt c.s. in deze procedure ter zijde te kunnen schuiven. Dit terwijl gedurende de meerdere zittingen die in de onderhavige procedure hebben plaatsvonden, telkens door de rechtbank het belang van onderling overleg is benadrukt, gelet op de vele informele gesprekken die wel met andere belangenbehartigers hebben plaatsgevonden en, naar de rechtbank begrijpt, plaatsvonden.

Vaststelling premie

3.24. Nu de rechtbank Spaarbeleg niet volgt in hetgeen zij heeft aangevoerd in reactie op de stellingen van Koersplandewegkwijt c.s. inzake de kosten en premies, zoals weergegeven in r.o. 3.14 en 3.15, en Spaarbeleg deze door Koersplandewegkwijt c.s. gemaakte berekeningen verder niet heeft betwist, betekent dit dat die berekeningen tussen partijen als vaststaand hebben te gelden. Met inachtneming van het voorgaande zal de rechtbank thans, met toepassing van de eisen van redelijkheid en billijkheid, overgaan tot het vaststellen van de hoogte van de premie van de overlijdensrisicoverzekering.

3.25. Partijen hebben in hun aktes na het tussenvonnis van 6 juni 2007 aangegeven welke uitgangspunten voor de vaststelling van de hoogte van de premie van een overlijdensrisicoverzekering (zie r.o. 3.1 onder c)) zouden moeten gelden. Naar aanleiding hiervan heeft de rechtbank in r.o. 3.3 van het tussenvonnis van 6 augustus 2008 geconstateerd dat Koersplandewegkwijt c.s. stelt dat de premie tegen kostprijs zou moeten worden vastgesteld, terwijl Spaarbeleg zich primair op het standpunt stelt dat na de productaanpassing in 2005 de premies al redelijk zijn. De rechtbank wijst er nogmaals op dat partijen deze standpunten hebben ingenomen voordat de Aanbeveling was gepubliceerd en voordat partijen de Aanbeveling in hun inhoudelijk debat hadden betrokken.

Uit het voorgaande volgt dat het standpunt van Spaarbeleg niet kan worden gevolgd. Op grond van de berekeningen van Koersplandewegkwijt c.s. is immers komen vast te staan dat de premie van een separate overlijdensrisicoverzekering met hetzelfde risico aanmerkelijk lager is dan de premie die door Spaarbeleg in rekening is gebracht.

3.26. Koersplandewegkwijt c.s. heeft echter haar stelling, ingenomen in haar akte na tussenvonnis d.d. 15 augustus 2007, dat bij de vaststelling van de premie moet worden uitgegaan van de netto actuariële kostprijs van de geboden dekking (zonder kosten en winstopslagen) ook na het overleggen van de door haar gemaakte vergelijkingen met een derde verzekeraar gehandhaafd. Volgens Koersplandewegkwijt c.s. is een premie die uitgaat van de netto actuariële kostprijs als een redelijke premie te beschouwen aangezien de

administratiekosten van de verzekering al zouden zijn verdisconteerd in de algemene kosten van het Koersplan en het er anders op neer zou komen dat de deelnemer nog eens deze kosten zou moeten betalen.

3.27. De rechtbank kan Koersplandewegkwijt c.s. in dit standpunt niet volgen. Telkenmale heeft Koersplandewegkwijt c.s. herhaald dat de kosten van het Koersplan geen onderwerp van de procedure vormen. Een algemene opmerking dat Spaarbeleg buiten de premie van de overlijdensrisicoverzekering al meer dan voldoende andere kosten in rekening kon brengen, volstaat dan ook niet. De rechtbank acht dit standpunt van Koersplandewegkwijt c.s. ook niet consistent met haar uitvoerig gemotiveerde stellingen dat de premie van de overlijdensrisicoverzekering volgens de Aanbeveling niet tot de kosten van het product gerekend mag worden en dat uitgegaan moet worden van een premie voor een vergelijkbaar risico bij een zelfstandige risicoverzekering. Het had op de weg gelegen van Koersplandewegkwijt c.s. om gelet op deze stellingen toe te lichten waarom zij desondanks meent dat een redelijke premie gebaseerd zou moeten zijn op de netto actuariële kostprijs. Dit klemmt te meer nu uit de toelichting op deze stellingname van Koersplandewegkwijt c.s. inzake de netto actuariële kostprijs (producties F en G bij de akte na tussenvonnis) blijkt dat die zich toespitst op de volgens haar onredelijke effecten die de eerdere door Spaarbeleg doorgevoerde premieaanpassingen hebben voor veel deelnemers met Koersplanovereenkomsten die in de jaren 1989 tot en met 1995 zijn gestart. Het gaat hierbij vooral om de in mei 2005 doorgevoerde aanpassing waarbij met terugwerkende kracht de voor 2006 betaalde overlijdensrisicopremies zijn gemaximeerd op 17%. Koersplandewegkwijt c.s. neemt hierbij dus de premieaanpassingen als uitgangspunt. Dit terwijl zij in haar antwoordconclusie na getuigenverhoor terecht aanvoert dat de rechtbank in het tussenvonnis van 6 juni 2007 heeft geoordeeld dat er geen wilsovereenstemming bestaat over de hoogte van de premie. Nu een toelichting voor het desondanks vasthouden aan de netto actuariële kostprijs voor de vaststelling van de hoogte van de premie ontbreekt, zal de rechtbank dan ook hieraan voorbij gaan.

3.28. Uit de berekeningen van Koersplandewegkwijt c.s. volgt dat voor een vergelijkbare dekking voor een man van 25 jaar wiens partner voor een periode van 15 jaar is verzekerd, als geboden in het Koersplan de derde verzekeraar kon volstaan met 1,66% aan premie terwijl door Spaarbeleg 11,19% werd berekend. Zoals vermeld heeft Spaarbeleg geen verweer gevoerd tegen de conclusie van Koersplandewegkwijt c.s. dat deze derde verzekeraar kennelijk wel tegen dit percentage een dergelijke verzekering kon aanbieden.

3.29. Dit betekent dat de rechtbank in het licht van al het voorgaande uitgaat van dit percentage als een redelijke premie voor een overlijdensrisicoverzekering. Het door Koersplandewegkwijt c.s. aangedragen voorbeeld geldt voor een overlijdensrisicoverzekering met de hiervoor genoemde kenmerken qua geslacht, leeftijd bij aanvang en looptijd. De rechtbank begrijpt de stelling van Koersplandewegkwijt c.s. in die zin dat zij stelt de marge van de derde verzekeraar als een redelijke marge te beschouwen voor alle overlijdensrisicoverzekeringen van het Koersplan. De rechtbank beschouwt de verschillen in kenmerken van het Koersplan qua geslacht, leeftijd bij aanvang en looptijd, niet als bijzondere individuele omstandigheden. Ook hierbij gaat het nog steeds om te bundelen belangen waarvoor de Stichting Koersplandewegkwijt kan opkomen. Spaarbeleg heeft, in het kader van de bewijslevering, geen inzicht gegeven in de inrichting van het product, zodat de rechtbank ook geen inzicht heeft gekregen in de marge die door Spaarbeleg is gerealiseerd ten aanzien van de respectievelijke Koersplannen met verschillen in geslacht, leeftijd bij aanvang en looptijd, terwijl zij daartoe uitdrukkelijk in de gelegenheid is gesteld. Gegeven die

omstandigheden zal de rechtbank dan ook bepalen dat alle premies van de overlijdensrisicoverzekering dienen te worden bijgesteld met een factor 1,66/11,19. Het benoemen van een actuaaris om voor elk Koersplan de invloed van de variabelen geslacht, leeftijd bij aanvang en looptijd te laten herberekenen acht de rechtbank niet zinvol, omdat ook die actuaaris een dergelijke berekening pas kan maken als hij inzicht verkrijgt in de inrichting van het product. Nu Spaarbeleg er voor gekozen heeft om dit inzicht niet te geven, ook niet in het kader van haar bewijslevering, heeft benoeming van een actuaaris in deze fase van de procedure geen zin meer. Ook kan in redelijkheid niet worden verwacht dat de derde verzekeraar nadere commerciële gegevens gaat verschaffen over de door haar toegepaste premies voor overlijdensrisicoverzekeringen met verschillende kenmerken. Zij is immers geen partij bij deze procedure zodat enige grond voor het verstrekken van deze gegevens ontbreekt.

Conclusie tweede vordering

3.30. De rechtbank zal voor recht verklaren dat de premies van de overlijdensrisicoverzekering voor de Koersplanovereenkomsten met aanvangsjaren 1991 tot en met 1998 worden bijgesteld met een factor 1,66/11,19. Toewijzing voor de aanvangsjaren 1989 en 1990 kan niet plaatsvinden nu voor deze jaren slechts een vaststelling van de premie op "0" is gevorderd en niet een door de rechtbank in redelijkheid vast te stellen percentage. De beperking tot en met het jaar 1998 is gelegen in het feit dat in het tussenvonnissen van 6 juni 2007 onder r.o. 5.13 is vastgesteld dat Koersplandewegkwijt c.s. optreedt voor deelnemers waarvan hun Koersplanovereenkomst is gestart tot en met het jaar 1998.

Vordering 3: veroordeling van Spaarbeleg tot nakoming met terugwerkende kracht van de door de rechtbank vastgestelde premiehoogte

3.31. Uit de beoordeling van de tweede vordering volgt dat de rechtbank is overgegaan -op verzoek van beide partijen - tot aanvulling van de leemte in de Koersplanovereenkomsten vanaf 1991 tot en met 1998 ten aanzien van de hoogte van de premie. Dit betekent dat Spaarbeleg gehouden is de Koersplanovereenkomsten met aanvangsdata in 1991 tot en met 1998 met inachtneming van de door de rechtbank vastgestelde premie van de overlijdensrisicoverzekering na te komen.

3.32. Door Spaarbeleg is in dit verband nog een beroep gedaan op artikel 3:307 BW, waarin is bepaald dat een rechtsvordering tot nakoming verjaart door verloop van vijf jaren na aanvang van de dag, volgend op die waarop de vordering opeisbaar is geworden. Spaarbeleg stelt dat het aanwenden van een deel van de overlijdensrisicopremie als spaarstorting betekent dat deze verbintenis opeisbaar is geworden op de dag van betaling van de inleg. Het verjaringsartikel brengt volgens Spaarbeleg mee dat de vordering tot nakoming niet verder kan worden toegewezen dan tot 14 augustus 2002.

3.33. In de onderhavige situatie is sprake van aanvulling door de rechtbank van een leemte in de Koersplanovereenkomst. Deze nieuwe rechtstoestand ontstaat nadat het vonnis kracht van gewijsde heeft gekregen. Eerst dan kan nakoming ervan worden gevorderd. De verjaringstermijn van een rechtsvordering tot nakoming vangt ingevolge artikel 3:313 BW aan op de dag volgend op die waarop de onmiddellijke nakoming kan worden gevorderd. In het onderhavige geval derhalve op de dag volgend op de dag waarop het vonnis kracht van gewijsde heeft verkregen. Het beroep op verjaring faalt derhalve.

3.34. De rechtbank wijst erop dat het onderhavige vonnis geen gezag van gewijsde heeft ten

opzichte van de personen voor wie Stichting Koersplandewegkwijt opkomt. De aard van de onderhavige collectieve actie-procedure betekent immers dat Stichting Koersplandewegkwijt de procedure op eigen naam voert. Ten opzichte van Stichting Koersplandewegkwijt kan dan ook geen sprake zijn van nakoming nu tussen Spaarbeleg en Stichting Koersplandewegkwijt geen Koersplanovereenkomsten zijn afgesloten. Nakoming zal in die zin dus altijd slechts een afgeleide nakoming kunnen zijn. Dit onderdeel van de vordering zal daarom worden toegewezen op na te melden wijze.

3.35. Spaarbeleg heeft tevens bezwaar gemaakt tegen de vordering tot nakoming met terugwerkende kracht in verband met het restitutierisico dat daardoor voor Spaarbeleg ontstaat. Spaarbeleg wijst in dit verband erop dat de onderhavige collectieve procedure naar haar aard bedoeld is om een principiële uitspraak over het geschil te krijgen. Het belang van Spaarbeleg bij behoud van de bestaande toestand tot op een in te stellen rechtsmiddel is beslist, weegt onder die omstandigheden zwaarder dan het belang van Koersplandewegkwijt c.s. van directe voldoening aan de veroordeling, aldus Spaarbeleg.

3.36. Koersplandewegkwijt c.s. heeft geen verweer gevoerd tegen de bezwaren van Spaarbeleg om de gevorderde uitvoerbaarverklaring bij voorraad toe te wijzen. Nu Koersplandewegkwijt c.s. het belang van een uitvoerbaar verklaard vonnis niet heeft gesteld, terwijl zij de gestelde belangen van Spaarbeleg niet heeft betwist, valt de belangenafweging in het voordeel uit van Spaarbeleg. De rechtbank acht het restitutierisico niet onaannemelijk nu het hier een veroordeling tot nakoming betreft ten aanzien van duizenden deelnemers. Zelfs al zou bij slechts een klein percentage van de deelnemers een restitutierisico bestaan, hetgeen de rechtbank niet ondenkbaar acht, dan kan dit aanmerkelijke financiële gevolgen voor Spaarbeleg hebben. Het vonnis zal derhalve ten aanzien van deze vordering niet uitvoerbaar bij voorraad worden verklaard.

Vordering 4: verklaring voor recht inzake misleiding

3.37. In het tussenvonnis van 6 augustus 2008 is Spaarbeleg toegelaten tot het leveren van bewijs in verband met het gevorderde inzake de misleiding (zie r.o. 3.2). De rechtbank zag hiertoe aanleiding omdat Spaarbeleg in die fase van de procedure analyses had overgelegd inzake de effecten van de verschillende in rekening gebrachte overlijdensrisicopremies op de in de brochures getoonde nettorendementen. Spaarbeleg nam daarbij de stelling in dat geen sprake zou zijn van misleiding omdat uit deze analyses (de producties G-29 en G-30) zou blijken dat de verschillen enorm meevallen omdat de getoonde rendementen in vrijwel alle gevallen binnen de spread van de tabel met de in de brochures getoonde voorbeeldkapitalen vallen. In r.o. 3.8 is uiteengezet dat na het tussenvonnis van 6 augustus 2008 het verdere debat van partijen sterk is bepaald door de Aanbeveling en het AFM-rapport.

3.38. Uit de beoordeling van de tweede vordering volgt dat de rechtbank de leemte in de Koersplanovereenkomst ten aanzien van de hoogte van de premie van de overlijdensrisicoverzekering heeft aangevuld op de in r.o. 3.30 genoemde wijze. De premievaststelling van de rechtbank heeft tot gevolg dat de hoogte van de thans in rekening te brengen premie aanzienlijk lager is dan de premie die door Spaarbeleg in rekening is gebracht. De door Koersplandewegkwijt c.s. gevorderde verklaring voor recht inzake de misleiding bevat, na eisenwijziging, een voorwaarde. De voorwaarde luidt "voor zover de herberekening als bedoeld in de onder 1-3 geformuleerde vorderingen als uitkomst kent dat de overlijdensrisicopremie op een hoger bedrag wordt bepaald dan de premie waarvan de maatmanberekeningen voor de betrokken deelnemer is uitgegaan". Door de aanzienlijke

lagere premievaststelling is niet aan deze voorwaarde voldaan, zodat gevorderde verklaring voor recht niet voor toewijzing in aanmerking komt.

Vordering 5: buitengerechtelijke kosten

3.39. Koersplandewegkwijt c.s. heeft een bedrag aan buitengerechtelijke kosten gevorderd. Mede gelet op de door deze rechtbank gevolgde aanbevelingen van het Rapport Voor-werk II – hanteert de rechtbank het uitgangspunt dat dergelijke kosten alleen voor vergoeding in aanmerking komen, indien zij betrekking hebben op verrichtingen die meer omvatten dan een enkele (eventueel herhaalde) aanmaning, het enkel doen van een (niet aanvaard) schikkingsvoorstel, het inwinnen van eenvoudige inlichtingen of het op gebruikelijke wijze samenstellen van het dossier. Koersplandewegkwijt c.s. heeft weliswaar gesteld dat de gevorderde kosten geen betrekking hebben op verrichtingen waarvoor de proceskostenveroordeling een vergoeding pleegt in te sluiten, maar uit de gegeven omschrijving van deze werkzaamheden kan dit niet worden afgeleid. Ook is door Koersplandewegkwijt c.s., ondanks de betwisting van Spaarbeleg, geen nadere specificatie van de werkzaamheden overgelegd. De vordering tot vergoeding van buitengerechtelijke kosten wordt daarom afgewezen.

Vordering 6: proceskosten

3.40. Spaarbeleg zal als de grotendeels in het ongelijk gestelde partij in de proceskosten worden veroordeeld. De proceskosten aan de zijde van Koersplandewegkwijt c.s. worden als volgt begroot:

- dagvaarding EUR 85,60
- overige exploitkosten 0,00
- vast recht 244,00
- getuigenkosten 0,00
- deskundigen 0,00
- overige kosten 0,00

4. De beslissing

De rechtbank

4.1. verklaart voor recht dat ten aanzien van de Koersplanovereenkomsten die zijn aangevangen in de jaren 1991 tot en met 1998 er geen wilsovereenstemming tussen Spaarbeleg en de deelnemer bestond ten aanzien van de hoogte van de premie voor een overlijdensrisicoverzekering;

4.2. verklaart voor recht dat de poliswaarde van de Koersplanovereenkomsten die zijn aangevangen in de jaren 1991 tot en met 1998 moet worden herberekend in die zin dat de door Spaarbeleg in rekening gebrachte premie wordt vervangen door een premie waarbij de door Spaarbeleg in rekening gebrachte premie wordt vermenigvuldigd met een factor 1,66/11,19;

4.3. bepaalt dat de Koersplanovereenkomsten die zijn aangevangen in de jaren 1991 tot en met 1998 door Spaarbeleg worden nagekomen op de in r.o. 4.2 bepaalde wijze;

4.4. veroordeelt Spaarbeleg in de proceskosten, aan de zijde van Koersplandewegkwijt c.s. tot op heden begroot op € 3.041,60;

4.5. verklaart dit vonnis uitvoerbaar bij voorraad met betrekking tot de proceskostenveroordeling genoemd in r.o. 4.4;

4.6. wijst af het meer of anders gevorderde.

Dit vonnis is gewezen door mr. Ch.E. Bethlem, mr. E.A. Messer en mr. C.A.M. van Straalen-Coumou en in het openbaar uitgesproken op 13 mei 2009.

w.g. griffier

w.g. rechter
